

Seminar „Pimekurtide ja nägemis-liitpuudega laste võimalused haridusele“

Olga Ilgina, tüflopädagoog

13.11.2003

Tahaksin alustada oma sõnavõttu ühe naise sõnadega, kellega elu mind juhuslikult kokku viis. Ta ütles:

Keegi meist ei saa takistada puudega laste sündimist, seetõttu on töö nende laste täisväärtuslikuks kasvatamiseks ja vanemate toetuseks hindamatu väärtusega. Igale lapsele on kodus, vanemate juures üleskasvamine lotovõit.

Kõigepealt lubage meie organisatsiooni poolt tänada teid kõiki selle raske töö eest mida te teete. Täna teid ka selle eest, et leidsite täna aega tulla siia, et koos mõelda ja arutada probleeme, mis puudutavad meie väga eripäraste laste olukorda ja nende haridusvõimalusi.

Arvan, et täna pole meil enam vaja hakata tõestama meie laste õigust haridusele. Seda me tegime viis aastat tagasi. Täna peaksime rääkima meie lastele pakutava hariduse kvaliteedist.

Meie lapsi ei nimetata erivajadustega lasteks ilmaasjata. Küsimuse võiks püstitada järgmiselt:

Millised on pimekurtide ja nägemis- liitpuuetega laste erivajadused ja kuidas me praegune haridussüsteem neid aktsepteerib?

Tegevuse algus lastega

Töö nägemis-liitpuuetega ja pimekurtide lastega algas 1992. aastal Eesti Pimedate Liidu raames. 1994. aastast alates toimub see töö Eesti Pimekurtide Tugiliidus. Alustasime oma tööd pimekurtide laste väljaselgitamisest. Tegime esimesi katseid neid lapsi õpetada. See töö oli raske, sest puudus riigipoolne toetus ning ka meie endi teadmised olid napid ning kogemus olematu.

Aga me pidime vastama nii haridus- kui ka sotsiaalsüsteemi ametnike küsimustele – kui palju üldse on niisuguseid lapsi ja kas neid on üldse vaja õpetada.

1992. aastal alustatud tegevuse jooksul oleme kodudest, hoolekandeesutustest ja mujalt leidnud ja arvele võtnud 50 nägemis-liitpuudega või pimekurti last vanuses nullist kuni 18ne aastani. Jätan siinjuures teadlikult eristamata, kui palju nendest lastest on nägemis-liitpuudega või pimekurdid. Rõhutaksin, et nii nägemis-liitpuudega kui ka pimekurdid vajavad erilist lähenemist. Kõik need lapsed on koos vanematega või kogu perega võtnud osa meie perelaagritest ning saanud seal õpetust ja nõustamist.

Arvan, et kõnealused 50 last moodustavad ehk poole eriõpetust vajavatest pimekurtide ja nägemis-liitpuudega laste tegelikust arvust Eestis.

Laste võimalused ja vajadused hariduseks

Oleme oma tegevuses pannud suurt rõhku tööle vanematega. Esiteks on vanemad oma laste peamised õpetajad, teiseks ei ole meil veel välja kujunenud pimekurtide ja nägemis-liitpuudega laste erivajadusi arvestavat rehabiliteerimise ja õpetamise riiklikku süsteemi.

Praeguses olukorras peame leidma vastused järgmistele aktuaalsetele küsimustele:

esiteks – mida meie haridussüsteem pakub pimekurtidele lastele

teiseks – kas pakutav on ainult koht olemiseks või kohaks, kus laps saab erivajadusele vastavat rehabiliteerimist ja õpetust, et realiseerida kogu oma arenguvõimet.

Meie perekursustel korduvalt osalenud vanemad teavad palju täpsemini oma lapse võimeid, oskavad hinnata laste arengupotentsiaali ja ka seda, milliseid spetsiifilisi oskusi ja teadmisi nende laps vajab. Lapsevanemad tunnevad oma laste palju paremini kui eripedagoogid või

nõustamiskomisjonid, kellele on pandud ülesandeks nõustada vanemaid, suunata laps temale sobivasse õppeasutusse ning koostada lapse jaoks võimetekohane õppekava. Siiani on see töö olnud formaalne, põhinedes meditsiinilisele diagnoosile, jättes lapse enda võimed tähelepanu alt välja. Täielikult puudub lapse pedagoogilise uuringute süsteem.

Parimal juhul on last uurinud eripedagoog või psühholoog, ja on täiesti võimalik, et see on antud spetsialistile esimene kord elus näha pimedat last. Pimekurtide Tugiliidu koolitustel osalenud ja aastaid nägemispuuetega lastega töötavate eripedagoogide seisukohast on selline olukord rohkem kui absurdne.

Nõuded õpetajatele, konsultantidele

Oleme koos Tartu Emajõe Kooli õpetajatega jõudnud ühisele arvamusele, et on vaja väga täpselt määratleda need oskused, mida peavad omandama nägemispuudega ja nägemis-liitpuudega laste õpetajad. Samuti tuleb kindlaks määrata professionaalsed oskused, mida peaksid valdama pedagoogid, kes annavad konsultatsioone ja osalevad lapse rehabilitatsiooni- ja õppekavade koostamisel.

Üsna tihti, kui olen osalenud nõustamistel või aruteludel, tahaksin küsida, milline on nende inimeste/konsultantide kogemus, kui palju pimeaid lapsi on nad õpetanud, integreerinud, millel põhinevad nende soovitused. Asi muutuks palju selgemaks, kui nõustaja ise oleks sunnitud oma soovitusi praktikasse rakendama.

Olen jätkuvalt seda meelt, et puudega lapse olukorra hindamine ja nõustamine eeldab spetsiifilist ettevalmistust ja praktilise töö kogemusi. Mina isiklikult ravin hambaid hambaarsti juures ja operatsiooni lasen teha kirurgil – mitte vastupidi.

Eesti Pimekurtide Tugiliit on alati pidanud väga oluliseks informatsiooni jagamist pimekurtuse kohta. Informatsiooni on jagatud arstidele, sotsiaaltöötajatele, õpetajatele ning haridus- ja sotsiaalsüsteemi ametnikele. Oleme rõhutanud, et pimekurtus on spetsiifiline puue, mis nii laste kui ka täiskasvanute rehabiliteerimisel ja õpetamisel nõuab erimetoodikat.

Viimase nelja aasta jooksul oleme väga aktiivselt tegelenud pimekurtide laste õpetajate ja muu personali koolitamisega. Pimekurtide laste õpetajate ja rehabilitoloogide väljaõpetamine on sama keeruline, kui pimekurtuse olemuse mõistmine. Liitpuue ja pimekurtus annavad niivõrd palju kombinatsioone, mis tähendab, et meie laste võimed ja vajadused on väga erinevad. Näiteks on mõni pimekurt või liitpuudega pime laps võimeline omandama oskusi ja teadmisi põhi- ja keskhariduse normkava kohaselt. Teine laps suudab omandada põhiharidust lihtsustatud õppekava järgi, kolmas vaid toimetulekukava alusel. Aga kõikidel nendel lastel on tõsised raskused

- suhtlemisel ümbritseva keskkonnaga
- orienteerumisel ümbritsevas keskkonnas
- informatsiooni saamise ja vahendamisega

Siit järeldub väga üheselt, et mitte ükski meie laps ei ole võimeline realiseerima oma arengupotentsiaali, kui temaga ei tegele eriväljaõpet saanud õpetaja, kes valdaks spetsiifilisi kommunikatsiooni ja toimetuleku õpetamise meetodeid.

Laste õigus heale õpetajale, laste õigus elada perekonnas.

Nägemis-liitpuudega lapsed õpivad väga erinevates õppeasutustes: pimedate koolis, kurtide koolis, vaimse peetusega laste asutustes. Kahes toimetulekuklassis õpib praegu 5 last Tallinnas, 3 last teistest Eesti piirkondadest ja 1 laps Tartu Emajõe Koolis. Eelkooliealised nägemis-liitpuudega ja pimekurdid lapsed käivad lasteaias Tallinnas, Pärnus või Narvas. Praegu on olukord nii, et lapse suunamisel ühte või teise õppeasutusse ei saa arvestada lapse vajadusi, sest vanematel puudub valikuvõimalus.

On selge, et mitte ükski õppeasutus pole oma jõududega võimeline koolitama personali pimekurdi või nägemis-liitpuudega lapse õpetamiseks. Siit järeldub, et pedagoog, kes alustab tööd pimekurdi lapsega, vajab juhendamist.

Nägemis-liitpuudega ja pimekurtide laste õpetamine ja rehabiliteerimine on interdistsiplinaarne, see tähendab, et lapsega peavad tegelema erinevad asutused ning mitme eriala spetsialistid. Hoolimata sellest, et meie riik on väike, saab praegu rääkida koostööst ainult spetsialistide tasemel, mitte asutustevahelisest koostööst.

Meie tugiliidu peaaegu 10 aastase tegevuse põhjal võin kinnitada, kuivõrd raske on olnud algus ning kui oluline on olnud abi, mida oleme saanud.

Olen kindel, et me poleks suutnud teha kõike seda, mida oleme teinud, kui meid poleks nõu ja jõuga abistanud niisugused rikkaliku kogemusega rahvusvahelised organisatsioonid nagu NUD (Põhjamaade Pimekurtide Koolituskeskus), Perkinsi pimedate kool USA-st. Meie organisatsioon omalt poolt aga püüab igati toetada neid õpetajaid, kes on hakanud tööle pimekurtide rehabiliteerimise ja õpetamise väga raskel ja vastutusrikkal alal.

Oleme alati oma võimete ja võimaluste piires toetanud puudega laste vanemaid nende püüdlustes saada oma lastele selline haridus ja õpetus, mis võimaldaks kasutada kogu lapse arengupotentsiaali. Teeme seda ka edaspidi. Teiseks oluliseks eesmärgiks on leida lastele õppimisvõimalus kodupiirkonnas, et laps kasvaks pere keskel. Selleks oleme alustanud pimedate laste integreerimist tavakooli.

Mitte mingil juhul ei soovi ma jätta oma ettekandega vale muljet, et Eestis ei ole toimunud muudatusi paremuse suunas. Peab tõdema, et aastatega on puuedega laste olukord märgatavalt paranenud. Leiame, et suurenenud on rahalised vahendid, muutunud on seadusandlus ja riiklikud programmid lubavad arvestada iga lapse unikaalsete vajadustega.

Milles on siis ikkagi probleem?

Arvan, et tegemist on haridus- ja sotsiaalsüsteemiga. Tuleb aru saada, et lisaks ühiste probleemidele on igal erivajadusega lapsel omad, individuaalsed erisused ja erivajadused nii õppimisel kui ka rehabiliteerimisel. Tundub, et mitmed ametnikud pole aru saanud sellest, et rehabiliteerimine antud kontekstis pole taastusravi ja pimekurtus pole nohu, millest saab last terveks ravida. Ka ei ole puue ja krooniline haigus samad mõisted.

Me peame aru saama, et igal puudeliigil on omad spetsiifilised vajadused ning õppimise ja õpetamise meetodika, iseäranis siis, kui kõne all on pime või kurt inimene, kellelt on ära võetud võimalus maailma loomulikult tunnetada. Kui puuduvad teadmised sensoorse defitsiidiga inimeste informatsiooni edastamise ja saamise spetsiifikast, jääb nende õpetamine üldjuhul formaalseks.

Aeg tegevuse koordineerimiseks.

Arvan, et praeguses olukorras tuleks väga tõsiselt hakata rääkima pimekurtide laste õpetamise ja rehabiliteerimise koordineerimisest. Koostöö kaudu on võimalik leida igale lapsele just temale kõige sobivam õppeasutus, koostada lapse võimeid arvestav individuaalne õppeplaan ning ette valmistada ja nõustada õpetajaid.

Eesti Pimekurtide Tugiliidul on aastatepikkuse tegevuse tulemusel suur praktilise töö kogemus, nii praktilise töö osas pimekurtide ja nägemis-liitpuudega lastega ning nende pereliikmetega, kui ka personali ettevalmistamisel. Samuti on välja kujunenud koostöö oma eriala hästi valdavate spetsialistidega. Meie arvates on olemas reaalsed ja konkreetset võimalused praeguse olukorra parandamiseks ja edasiarendamiseks. Seda saaks teha kolmanda sektori ja erivajadustega laste hariduspoliitikaga tegelevate ministeeriumide ning kohalike võimuorganite ametnike koostööna.

Me püüdsime teha koostööd Tallinna Haridusametiga ning tegime selleks omad ettepanekud.

Kahjuks pole praeguseks konkreetseid tulemusi saavutatud, kuigi haridusameti ja meie organisatsiooni eesmärgid ja teed nende saavutamiseks on paljuski kattuvad, näiteks:

- erivajadustega laste nõustamise ja õpetamise korraldamine;
- pedagoogide vajaduse prognoosimine ja haridusasutuste abistamine pedagoogide leidmisel;
- järelvalve teostamine eriõpetust saavate lastega tehtava töö üle.

Samas on meie pikaajaline koostööpartner, USA Hilon/Perkins programm, oma abi ja nõu pimekurtide ja nägemis-liitpuuetega laste haridusprobleemide lahendamiseks pakkunud.

Teatavasti on nii õpetamine kui ka dialoog suhtlemise protsessid, milles on olulised kaks komponenti – need on: teadmiste ja informatsiooni edastamine ning vastuvõtmine. Ja ei toimu mitte midagi, kui üks nendest komponentidest puudub.